

Porzig, W.: *Die Gliederung des indogermanischen Sprachgebiets* (Heidelberg, 1954), – *LF* 79, 1956, 109–112.

Proceedings of the ninth international congress of linguists (The Hague, 1964), – *SPFFBU* A13, 1965, 11–33.

Rypka, J.: *Dějiny perské a tádžické literatury* (Praha, 1956), – *SPFFBU* D4, 1957, 172–173.

(Festschrift of) Rypka, J., *Charisteria orientalia praecipue ad Persiam pertinentia* (Praha, 1956), – *SPFFBU* E2, 1957, 183–185.

Schelesniker, H.: *Das slavische verbalsystem und seine sprachhistorischen Grundlagen* (Innsbruck, 1991), – *Kratylos* 38, 1993, 211–212.

Senn, A.: *Handbuch der litauischen Sprache I* (Heidelberg, 1966), – *SPFFBU* A14, 1967, 214–216.

Senn, A.: *Handbuch der litauischen Sprache II* (Heidelberg, 1957), – *SPFFBU* A6, 1958, 151–152.

Solta, R.: *Stellung des Armenischen im Kreise der indogermanischen Sprachen* (Wien, 1960), – *AO* 40, 1972, 265–266.

Solta, R.: *Einführung in die Balkanlinguistik* (Darmstadt, 1980), – *SPFFBU* A31, 1983, 95–98.

Sommer, F.: *Hethiter und Hethitisch* (München, 1947), – *LF* 75, 1951, 293–295.

Stang, C.S.: *Opuscula Linguistica* (Oslo, 1970), – *Slavia* 40, 1971, 421–427 (together with F. Kopečný).

Svennung, J.: *Scandinaia und Scandia* (Uppsala, 1963), – *Philologica Pragensia* 9, 1966, 223–224.

Szemerényi, O.: *Einführung in die vergleichende Sprachwissenschaft* (Darmstadt, 1970), – *SPFFBU* A21, 1973, 96–98.

(Festschrift of) Thomas, W., *Studia indogermanica et slavica* (München, 1988), – *Slavia* 59, 1990, 202–204.

Wyatt, W.F.: *Indo-European /a/* (Philadelphia, 1970), – *AO* 42, 1974, 173–174.

Zgusta, L.: *die Personennamen griechischer Städte der nördlichen Schwarzmeerküste* (Praha, 1955), – *AO* 24, 1956, 635–639.

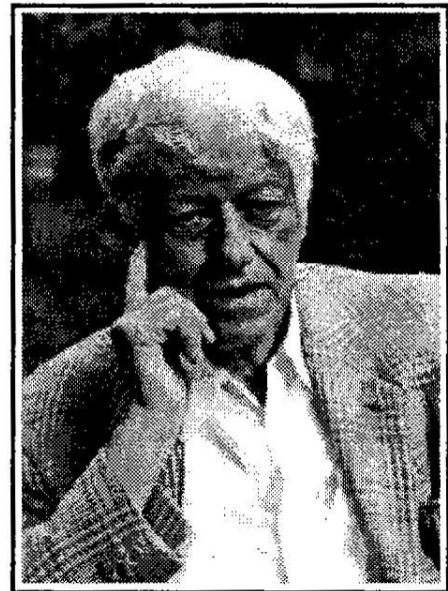
Abbreviations:

AO – Archív orientální, *BSLP* – Bulletin de la Société Linguistique de Paris; *IF* – Indogermanische Forschungen, *JA* – Jazykovědné aktuality, *LF* – Listy filologické, *SaS* – Slovo a slovesnost, *SPFFBU* – Sborník prací Filozofické fakulty brněnské university.

Adolf Erhart's curriculum vitae and exhaustive bibliography (from 1949 to 2000) were published by Bohumil Vykypěl in the Festschrift devoted to Erhart's 75th birthday (*Grammaticus*, eds. O. Ševčík & B. Vykypěl, Brno: Masarykova univerzita, 2001, 5–8, 14–23).

It is pity that some of Adolf Erhart's most fundamental studies remain untranslated into some of the world's better known languages and so are almost unknown. Especially his *Introduction into Etymology* from 1981 (written together with R. Večerka) and *Indo-European Languages* from 1982 belong to the best studies written about these topics in the world's linguistic literature.

Václav Blažek

BERNFRIED SCHLERATH
(1924–2003)

2003 m. gegužės 30 d. po ilgos ir sunkios ligos mirė žymusis Vokietijos indoeuropeistas, iranistas ir indologas, Humboldtų draugis-

jos Berlyno skyriaus pirmininkas, ilgametis Berlyno Laisvojo universiteto Lyginamosios ir indoeuropiečių kalbotyros katedros (Seminar für Vergleichende und Indogermanische Sprachwissenschaft) vedėjas, profesorius Bernfriedas Schlerathas.

Prof. dr. Bernfriedas Schlerathas gimė 1924 m. gegužės 15 d. Leipcige. 1943 m. Frankfurte prie Maino baigė Humanitarinę Lessingo gimnaziją, kur labiausiai domėjosi muzika, vokiečių kalba ir literatūra bei klasikinėmis kalbomis. Šias kalbas nutarė studijuoti paskatintas savo mokytojo, klasikinės filologijos specialisto Eduardo Bornemanno. 1945–1947 m., prieš tai atlikęs karinę tarnybą, Hamburgo universitete studijavo indoeuropiečių kalbotyrą, indologiją ir klasikinę filologiją pas to meto garsiuosius profesorius Bruno Schellį, lietuvių kalbos etimologinio žodyno autorių Ernstą Fraenkelį ir kt. Čia jis gilinosi ir į atskirų indoeuropiečių, tarp jų ir baltų kalbų istoriją. Kurį laiką studijavo kartu su Friedrichu Scholzu, būsimuoju Miunsterio universiteto profesoriumi, Tarpdisciplininių baltų studijų instituto direktoriumi. Toliau tęsė studijas Mainco universitete pas indoeuropeistą ir baltistą Franzą Spechtą, etnologą Adolfą Friedrichą ir indologą bei iranistą Hermanną Lommelį. Frankfurto ir Mainco universitetuose susiformavo jo lingvistinės pažiūros. 1951 m. Frankfurte prie Maino apgynė disertaciją tema „Y ir v po priebalsio traktavimas metrinuose Avestos tekstuose“¹. 1950–1951 m. Frankfurto universitete dėstė lotynų kalbą ir lotyniškuosius romėnų teisės šaltinius. Šiame universitete 1958 m. apgynė habilitacinį darbą „Karalija Rigvedoje ir Atharvavedoje“². Nuo 1965 m. profesoriavo Frankfurte prie Maino. 1970–1974 m. buvo etatinis Marburgo universiteto, o 1974–1992 m.

¹ Die Behandlung von y und v nach Konsonant in den metrischen Texten des Awesta. Diss., Frankfurt a.M., 1951, 132 (rankraštis).

² Das Königstum im Rig- und Atharvaveda. Ein Beitrag zur indogermanischen Kulturgeschichte, – Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes, XXXIII 3, Wiesbaden, 1960, 173.

Berlyno Laisvojo universiteto profesorius bei Lyginamosios ir indoeuropiečių kalbotyros katedros vedėjas. Atskirais laikotarpiais profesoriavo Upsalos ir Meksiko universitetuose.

Schleratho savitumą ir didelę erudiciją rodo jo mokslinis palikimas. Svarbiausios jo darbo sritys buvo indų ir iranėnų kalbų, kultūrų bei religijų istorija, senovės germanų kalbų istorija, Šventojo Rašto vertimai į senąsias germanų kalbas, lotynistika, Wilhelmo von Humboldto kalbos filosofija, bendroji kalbotyra. Reikšmingi yra jo baltistiniai darbai³.

Be minėtos knygos apie karaliją senovės Indijoje (1960), kurioje nagrinėjama monarchinė senosios Indijos valdymo forma, bei monografinio straipsnių rinkinio apie senovės Irano religijos įkūrėją Zarathustrą (1970)⁴, jis parašė daugybę recenzijų ir straipsnių, kurių svarbiausieji sudėti į 2000 m. išėjusį dvitomį raštų rinkinį⁵.

Nagrinėdamas bendrosios kalbotyros ir kalbos filosofijos tematiką, mokslininkas ypač gilinosi į Wilhelmo von Humboldto lingvistines pažiūras⁶, plėtojo mintis apie kalbos ir muzikos santykį⁷. Kaip malonus įspūdis išliko 1994 m.

³ Über den Hahn, – Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, LXXI, 1953, 28–32; Altpreussisch *aukis* „grif“ und litauisch *apuokas* „Eule“, – Sprache in der Slavia und auf dem Balkan (= Opera Slavica NF, XIII), Festschrift für Norbert Reiter, Wiesbaden, 1993, 225–232; Chylinskis Übersetzung des Neuen Testaments: Überlegungen zu seiner Vorlage, – Aspekte baltistischer Forschung (= Festschrift für Rainer Eckert), hrsg. von J. D. Range, Essen, 2000, 279–290.

⁴ Zarathustra, Darmstadt, 1970, 416 (= Wege der Forschung, CLXIX) (Hrsg.).

⁵ Kleine Schriften, I, II, Dettelbach, 2000, 779.

⁶ Wilhelm von Humboldts Ansicht von der Sprache und die Frage der Sprachentstehung, – Jahrbuch der Berliner Wissenschaftlichen Gesellschaft, 1982/1983, 88–110; Die Geschichtlichkeit der Sprache und Wilhelm von Humboldts Sprachphilosophie, – Wilhelm von Humboldt. Vortragszyklus zum 150. Todestag (Hrsg.), Berlin etc., 1986, 212–238.

⁷ Sprache und Musik (1984), – Kleine Schriften, I, 61–69.

Musik als Sprache (1999), – Ten pat, 70–76.

Vilniaus universitete gražia lietuvių kalba padarytas jo pranešimas „Wilhelmo von Humboldto pažiūra į kalbą ir kalbos kilmės klausimas“, išspausdintas atskiru straipsniu⁸.

Prof. Schlerathas du kartus lankėsi Lietuvoje, bendravo su Lietuvos baltistais. Po savo pirmojo apsilankymo Vilniaus universitete 1960 m. jo ryšiai su Lietuva tęsėsi iki gyvenimo pabaigos. Yra išlikę laiškų, kuriuose jis gyvai domėjosi baltistinėmis publikacijomis Lietuvoje, sveikino kiekvieno svarbaus baltistinio leidinio pasirodymą, stengėsi įsigyti naujausią lituanistinę literatūrą, reiškė savo nuomonę apie naujų leidinių mokslinę vertę, dalijosi mintimis apie baltistiką Lietuvoje ir Vokietijoje. Savo 1967-04-26 laiške jis apie tai rašė: „Einmal sollte doch die Baltistik mehr ‘internationalisiert’ werden. Es geht ja nicht, dass unsere Slawisten und Indogermanisten für alle Zeit auf Leskien, Bezzenger, Specht und Fraenkel sitzenbleiben. Wenn einmal ein Anfang gemacht ist, wird man sich dann auch mit der litauisch geschriebenen Baltistik befassen“.⁹

Neišdildomą įspūdį paliko jo susitikimas su Vilniaus universiteto baltistais bei Vokiečių filologijos katedros kolegomis ir germanistikos studentais 1994 m. balandį.

Prof. Schlerathas visapusiškai rėmė ir Berlyno baltistus. Pritaręs Vokietijos susivienijimo ir aukštųjų mokyklų pertvarkymo politikai, jis daug prisidėjo prie mokslininkų integravimo programos vykdymo. Iš buvusios VDR Mokslų akademijos Centrinio kalbotyros instituto jis perkėlė tuo metu veikusios baltistų darbo grupės narius į savo vadovaujamą Berlyno Laisvojo universiteto Lyginamosios ir indoeuropiečių kalbotyros katedrą. Programos veikimo metu Schlerathas vadovavo perkeltųjų darbuotojų baltistiniams projektams, nuolat rūpinosi tolimesniu baltistų integravimu suvienytosios Vokietijos aukštojo mokslo sistemoje. Už nenuilstamą globą ir įvairiapusę pa-

⁸ Baltistica, XXVIII (2), 1994, 64–81.

⁹ Dėkoju prof. Zigmui Zinkevičiui už suteiktą galimybę pasinaudoti jam rašytais Schleratho laiškais.

ramą mes, šios darbo grupės nariai, esame labai dėkingi Profesoriumi.

Ypatingas prof. Schleratho darbo baras buvo Biblijos vertimų į senąsias germanų kalbas lyginamieji lingvistiniai tyrimai¹⁰. Tam tikslui jam vadovaujant buvo sudaryta visų germanų kalbomis atliktų Evangelijų vertimų lingvistinė kartoteka (apie 50 000 kortelių), Berlyno Laisvajame universitete įkurtas „Biblijos kabinetas“. Jo sukaupta medžiaga sėkmingai naudojasi įvairių sričių kalbininkai.

Mokslininko akiratyje buvo ir Biblijos vertimai į lietuvių kalbą – juos telkė savo katedros bibliotekoje. Ateities baltistikai jis numatė lyginamųjų lingvistinių darbų barą Biblijos vertimų į baltų kalbas pagrindu. Straipsnyje „Lateinisch *sciens, scientes* in den Evangelien und in litauischen Übersetzungen“¹¹ jis gilinosi į lietuviškų Biblijos vertimų medžiagos lyginimo klausimus.

Prof. Schlerathas savo gyvenimą paskyrė mokslui ir žmonėms. Ne vienas svečias iš užsienio, taip pat ir iš Lietuvos, patyrė jo namų jaukumą ir šilumą. Kaip kilni, šviesi ir savikritiška asmenybė jis atsiskleidžia autobiografinėje knygoje „Padovanotas gyvenimas“¹².

Savo mokslo darbais Schlerathas praturtino indoeuropiečių kalbotyrą, reikšmingai praplėtė mūsų žinias. Taurus jo žmogiškumas paliko gilų pėdsaką. Kolegos, draugai, artimieji – liūdime netekę prof. Schleratho.

Elvyra Julija Bukevičiūtė

¹⁰ „Gabe“ und „Lohn“ in den altgermanischen Bibelübersetzungen, – Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft, XXIII (= Festschrift für Joh. Knobloch), 1985, 361–378; Lateinisch *latro* und *fur* in den altgermanischen Bibelübersetzungen, – Historische Sprachforschung, CIV, 1991, 224–235.

¹¹ Lateinisch *sciens, scientes* in den Evangelien und in litauischen Übersetzungen, – Baltistik: Aufgaben und Methoden, hrsg. von A. Bammesberger, Heidelberg, 1998, 229–240.

¹² Das geschenkte Leben. Erinnerungen und Briefe, Dettelbach, 2000, 309.